

GAZETECİLİK ALANINDA BİR ALT ALAN OLARAK YAVAŞ GAZETECİLİK

Ahmet Cevdet AŞKIN¹

Makale Bilgisi

DOI: 10.35379/cusosbil.1199763

Makale Geçmişi:

Geliş 05.11.2022

Kabul 24.05.2023

Anahtar Kelimeler:

Yavaş Gazetecilik,

Yavaş Hareketi,

Bourdieu,

Medya,

Gazetecilik.

ÖZ

Bu makalede küreselleşmenin olumsuz sonuçlarına karşı yavaş yemek akımıyla başlayan yavaşlama trendinin gazetecilik alanındaki izdüşümü olan yavaş gazetecilik, Bourdieu sosyolojisinden ödünç alınan alan, sermaye ve *doxa* kavramlarıyla kurulan kuramsal çerçeveden irdelenmektedir. Bu amaçla İtalya’da başlayan yavaş yemek hareketinden yavaş gazeteciliğe uzanan süreç tarihsel akış içinde ele alınmaktadır. İlgili alanyazında dikkat çeken eserlere dayanarak yavaş gazeteciliği diğer gazetecilik türlerinden farklılaştıran özellikleri ön plana çıkarılmaktadır. Yavaş gazetecilik enformasyonun yavaş ve zaman sınırı olmadan tüketimine dönük mecralarda gelişim göstermektedir. Doğası gereği, ayrıntılı ve derinlemesine enformasyon üretimi için ihtiyaç duyulan geniş zamanı ayırabilmektedir. O nedenle kaliteli bir şekilde işlenen haberleri okumak isteyen okuyucu kitlesinin dikkatini çekme potansiyeline sahiptir. Bu çerçevede yavaş gazeteciliğin gazetecilik alanı içinde bir alt alan olarak tasavvur edilebileceği ileri sürülmektedir. Çalışmanın özgünlüğü ve önemi de buradan kaynaklanmaktadır. Günümüzde büyük sermayenin kontrolündeki medya sistemi içindeki genel işleyişin tersine, yavaş gazetecilik kendine özgü finansman modeliyle editoryal bağımsızlığı garantileme ve halkın haber alma hakkını sağlıklı biçimde kullanmasına hizmet etme imkânına sahiptir. Gazetecilik alanında yeni sayılabilecek bu oyuncunun, yerini sağlamlaştırması ve yaygınlaşması hâlinde, alanın tümünde geleneksel gazetecilik değerlerinin ihya edilmesi ya da en azından daha da fazla aşınmasını frenleme potansiyeli söz konusudur.

SLOW JOURNALISM AS A SUB-FIELD IN THE JOURNALISM FIELD

Article Info

DOI: 10.35379/cusosbil.1199763

Article History:

Received 05.11.2022

Accepted 24.05.2023

Keywords:

Slow Journalism,

Slow Movement,

Bourdieu,

Media,

Journalism.

ABSTRACT

This article examines slow journalism, which is the projection on the journalistic field of the “slowdown” trend that originated from the slow food movement in response to the negative consequences of globalization. It draws upon concepts such as field, capital, and doxa from Bourdieu’s sociology to establish the theoretical framework. The article explores the process from the slow food movement started in Italy to slow journalism in the historical flow. Drawing on notable works in the relevant literature, it gives special attention to the features differentiating slow journalism from other journalism types. Slow journalism develops in media outlets prioritizing slow and unhurried information consumption. This kind of journalism, by its nature, allows the ample time needed for producing detailed and in-depth information. For this reason, it can potentially captivate the readership who seek high-quality news. In this context, the article suggests that slow journalism can be considered a sub-field within the broader journalism field, and this unique approach contributes to its originality and importance. Contrary to the dominant practice in today’s media system controlled by powerful corporates, slow journalism, thanks to its specific finance model, offers the opportunity to ensure editorial independence and uphold the people’s right to know. Moreover, as a new player, slow journalism can revive traditional values or impede their further erosion in the whole field, provided it solidifies its position and gains wider acceptance.

¹ Dr., Bağımsız Araştırmacı, ahmetcevdetaskin@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2049-2941

Alıntılanak için/Cite as: Aşkın, A.C. (2023). Gazetecilik alanında bir alt alan olarak yavaş gazetecilik. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 32 (2), 511-523.

GİRİŞ

Günümüz toplumunda ister özel ister kamusal alanda olsun karar alma süreçlerinin kısılması ve bu kararların dijital teknolojinin imkânlarıyla giderek genişleyen bir uzamda derhâl ve hızla yayılması anlamında yaşanan ve son yıllarda iyice yoğunlaşan zaman-mekân sıkışması, ekonomik, siyasal, toplumsal ve kültürel boyutlarda kafalarda soru işaretleri yaratırken, yıkıcı sonuçları da beraberinde getirmektedir (Harvey, 1992). Enformasyon bolluğu içinde doğru enformasyona ulaşmanın zorlaşması bunların arasındadır. Eskisine göre daha fazla enformasyona daha kolay erişim söz konusu olduğu hâlde, gerçekler hakkında ihtiyaç duyulan doğru ve güvenilir enformasyonda paradoksal biçimde kıtlık yaşanmaktadır. Bu durum adeta görünmeyen bir sansüre dönüşmüştür (Serrano, 2012). Gazeteciliğin en önemli görevinin halkın gerçekleri bilme hakkını kullanmasına hizmet etmek olduğu göz önüne alındığında, son yıllarda pratik uygulamalarıyla dikkat çeken ve kuramsal planda da bir alanyazının oluşmasına yol açan “yavaş gazetecilik”, yoğunlaşan zaman-mekân sıkışmasına rasyonel bir tepki olarak değerlendirilebilir. Çünkü dijital teknolojideki gelişmelerin medya ekosisteminde yarattığı altüst oluş, günümüzde gazetecilik ürünlerinin tüketildiği mekânı giderek artan biçimde mobil hâle getirmektedir. Enformasyon çağının hızına ayak uydurmaya zorlanan gazetecilik, ürünlerini tüketen okur-izler kitlesiyle etkileşime girmekte ve ona multimedya mantığında özetlenen çoklu mecralardan hitap etmektedir (Peters, 2012). Hemen ve her yerden, üstelik de herkesten önce haber verme baskısı, çapraz kontrolleri yapılmış, ayrıntılı, derinlikli ve arkaplan bilgi içeren türde haberlerin üretim imkânını ortadan kaldırmaktadır. Eskiden olduğu gibi günümüzde de hızla ve anında verilen habere, diğer bir ifadeyle “hızlı gazetecilik”e olan ihtiyaç devam etmektedir. Bununla birlikte küresel ekonomideki belirsizlikler, neoliberal düşüncenin doğa ve toplum üzerindeki yıkıcı sonuçları, iklim değişikliği, düzensiz göç, kimlik ve yaşam tarzına müdahaleler gibi öne çıkan sorunları ayrıntılı şekilde haberleştirebilme potansiyeline haiz gazetecilik türüne ihtiyaç olduğu da düşünülmektedir (Craig, 2016). Bu çalışmada yavaş gazeteciliğin Bourdieu sosyolojisi çerçevesinde gazetecilik alanının bir alt alanı olarak tasavvur edilebileceği ileri sürülmektedir. Bu amaçla İtalya’da “yavaş” hareketinin ortaya çıkışıyla birlikte hızla yayılan “yavaşlama” kültürü ve günlük yaşamın değişik alanlarındaki yansımalarından söz edildikten sonra yavaş gazetecilik çeşitli boyutlarıyla ele alınacaktır. Ardından Bourdieu sosyolojisinden ödünç alınan alan, sermaye ve *doxa* kavramlarına dayanarak yavaş gazeteciliğin gazetecilik alanının bir alt alanı olarak kurulabilme imkânı irdelenecektir. Yavaş gazeteciliğe ilişkin bugüne kadar kuramsal ve amprik çalışmalar yapılmış olmakla birlikte burada Boudieu sosyoloji çerçevesinde bir yaklaşımın uygulanması makalenin önem ve özgünlüğünün temelini oluşturmaktadır.

ALANYAZIN

Yavaş yemek hareketiyle başlayan yavaşlama trendinin gazetecilik alanındaki izdüşümü olarak nitelendirilebilen yavaş gazetecilikle ilgili alanyazının sınırlı olduğu gözlemlenmektedir. Kavramın ilk ortaya atılışından günümüze geçen 15 yılda uluslararası planda alana yapılan önemli sayılabilecek katkılar belirli yazarlardan gelmiştir (Craig, 2016; Dowling, 2016 ; Greenberg, 2007, 2012; Masurier, 2015, 2016; Neveu, 2016; Pedriza, 2017 ; Rauch, 2011). Türkiye’de ise yavaş gazetecilikle ilgili az sayıda çalışma göze çarpmaktadır (Apak, 2021; Ata, 2019; Bilecen & Bayraktutan, 2018; Birsen ve diğerleri, 2018; Duman, 2020; Karaman, 2022).

Journalism Practice dergisinde 23 Mayıs 2022 tarihinde yayınlanan bir alanyazın tarama çalışması, yavaş gazetecilik ve onun genel olarak gazetecilik alanında işgal ettiği yerin diğer gazetecilik biçimleriyle bağlantılı şekilde anlaşılması açısından çok önemli bir katkı sunmaktadır. Alanyazın bilançosu niteliği taşıyan bu çalışmada, uluslararası planda 31 Ocak 2022 tarihine kadar yayınlanan araştırmalar Sistematik Alanyazın Taraması yöntemi ile analiz edilmiştir. *Web of Science Core Collection*, *Scopus*, *B-ON* ve *Communication Abstracts* üzerinde yapılan taramada 562 metin bulunmuş, bunların içinde erişilebilen 433 çalışmaya araştırma protokolu uygulanarak çoğunlukla nitel karakterli 37 metinden oluşan örneklem elde edilmiştir. Örneklemi oluşturan çalışmaların 35’i makale, ikisi kitaptır. Yayınlar ağırlıklı olarak 2016 yılında yapılmıştır. Konuya yaklaşım açısından beşinin özcü, 10’unun özcü olmayan, geri kalan çoğunluğun ise tarafsız perspektiften kaleme alındığı görülmüştür. Yapılan analiz, yavaş gazeteciliğin gazetecilik faaliyetinin yürütülmesinde geçerli bir alternatif olarak kendini kabul ettirdiğine işaret etmektedir. Buna göre, yavaş gazetecilik kavramı yeni olmakla birlikte aslında gazetecilik alanında derin köklere sahiptir ve gelenek ile yenilik arasında bir konuma yerleşiktir. “Hızlı gazetecilik”in yanı sıra adı ne olursa olsun (örneğin soruşturmacı gazetecilik) yavaş gazeteciliğe yer açan ya da açabilecek olan geleneksel gazetecilik, yavaş gazetecilikle bir arada yürüyebilir. Çünkü yavaş gazetecilik, gazeteciliğin bugünkü krizine çözüm bulma çerçevesinde tartışılan iş modeli, kalite ya da şeffaflık gibi konuların da içinde olduğu bir dizi meselede değişik ve ilgi çekici yaklaşımlar sunmaktadır. Çalışmaya göre, yavaş gazeteciliğin hem kuram hem de gazetecilik pratiğine olan en büyük katkısı, olayları, gazetelerin yazı işlerini, gazetecilik rutinlerini ve hatta

okuyucuların zamana dair anlayışlarını düzenleyen bir yaklaşımı temel almasından kaynaklanmaktadır (Mendes & Marinho, 2022). Bu makalede ise yavaş gazetecilik, Bourdieu sosyolojisi çerçevesinde gazetecilik alanının bir alt alanı olarak ele alınarak alanyazında gözlemlenen boşluğun kapatılması amaçlanmaktadır.

YÖNTEM VE KAVRAMSAL ARAÇLAR

Bu çalışma yavaş gazeteciliğe Bourdieu sosyolojisinden ödünç alınan alan, sermaye ve *doxa* kavramlarıyla kurulan kuramsal çerçeveden yaklaşmaktadır. Bourdieu sosyolojisi, Anglo-Amerikan medya araştırmalarında sıklıkla kullanılan ekonomi-politik, kültürel, hegemonya ve teknolojik yaklaşımlardaki öncelik/belirleyicilik arayışlarından uzak durmakta, hem eyleyicileri hem de yapıları diyalektik bir ilişki içinde ele almaktadır. Bourdieu'nün kavramsal araçlarının ortak özelliğinin onların anlamı sabitlemeleri değil, araştırma nesnesinin özelliğine göre yeniden şekillenmeleri olduğunu belirtmek yerinde olacaktır. Bourdieu, sosyal bilimlerde yaygın bir alışkanlık olan kavramların başlangıçta keskin tanımlarının verilmesi yerine, kâğıt üstünde kuramsal kapatmalardan sakınarak, onları ampirik kullanımları içinde içerik kazanmalarını sağlayacak şekilde "açık" bırakmaktadır (Göker, 2016, s. 278). O nedenle alan, sermaye, *doxa* ve diğer kavramlara Bourdieu metinlerinde farklı biçimlerde rastlanmaktadır. Bu durum, onun kavramsal araçlarının belli bir kuramsal tutumu, sosyolojik eğilimi ve hayata bakışı aktarmak istemesinden kaynaklanmaktadır (Brubaker, 1993, s. 217).

Temel işlevi toplumsal nesnelere bilimsel inşasına imkân veren bir araştırma aracı olan alan, eyleyicilerin ve kurumların bir araya geldiği bir mikro kozmos olarak düşünülebilir. Alan, güç ilişkilerinin inşa ettiği görünmez yapıdır. Eyleyiciler bu alan içinde işgal ettikleri konumlarda birbirleriyle mücadele içinde hareket etmektedirler. Bu mücadeleler, alanı kuran güç ilişkilerinin korunması ya da dönüştürülmesine dönüktür (Bourdieu, 2010, s. 30). Başka bir ifadeyle, eyleyiciler diğerleriyle rekabet içinde bu alan içinde tuttıkları konumun kendilerine sağladığı gücü devreye sokmaktadırlar (Bourdieu, 1997, s. 47).

Alan kavramını Bourdieu'nün pratik kuramının kilidi olarak niteleyen ve onun meta-teorilerle hesaplaşması olarak okunmasını öneren Kaya (2016), alanın büyük ölçüde içsel mekanizması tarafından belirlendiğini ve belli ölçüde dış dünyadan bağımsız olduğunu söylemektedir. Bu bağımsızlık görelidir; alanın türü ile konjunktüre bağlıdır. Örneğin ekonomik alan modern dönemde hızla özerklik kazanmıştır. İktidar alanı ise temel alandır, iktidar şekilleri ve farklı sermaye türleri arasında var olan güç dengesinin yapısıdır. Farklı alanlar iktidar alanında sermaye biçimlerinin nesnel hiyerarşisine göre dağılmıştır (s. 404, 416). Calhoun'a göre sözü edilen özerklik, bir alanın "*kendine özel bir oyun alanı içinde yer alabilmesi, kendine özel bir sermaye yaratabilmesi ve bir başka alana doğrudan bağımlılığa indirgenememesi anlamına*" gelmektedir (2016, s. 108).

Wacquant (2016) alanın üç özelliğinden söz etmektedir. Bir alan öncelikle yapılaşmış bir konumlar uzayıdır ve kendini dışarıya dayatan bir güç alanıdır. İkinci olarak aktörler ve kurumların mevcut sermaye dağılımlarını korumaya veya değiştirmeye çalıştıkları bir mücadele arenası, kimlik ve hiyerarşinin temellerinin sürekli tartışma konusu olduğu bir savaş alanıdır. Özerklik derecesi, yani alanın kendini dış etkilerden yalıtma ve diğer alanlara kendi kriterlerini dayatma kapasitesi, alanın üçüncü kritik özelliğini teşkil etmektedir. Bu çerçevede alan, eylem ve yapıyı dışardan yapılandıran, yani eyleyiciye potansiyel kazançlar ve ödeyeceği bedeller arasında seçim yapmasına imkân veren bir çeşitlilik sunmaktadır (s. 63-64).

Her alanda eyleyicilerin hem mücadele silahı hem de uğruna mücadele ettikleri bir sermaye türü geçerlidir. Bu sermaye, sahibine iktidar gücü vermekte ve alanda var olma imkânı sağlamaktadır (Bourdieu & Wacquant, 2016, s. 82). Bourdieu, her biri kendi alt türlerine ayrılan üç sermaye türünden söz etmektedir: ekonomik, kültürel ve sosyal sermaye. Bu türlerden herhangi birinin algı kategorileriyle kavrandığı biçimini de simgesel sermaye olarak tarif etmektedir (2016, s. 108).

Ekonomik sermayeyi dolaysız biçimde paraya dönüşebilen ve mülkiyet hakları biçiminde kurumsallaşabilen sermaye biçimi olarak kabul eden Bourdieu, kültürel sermayenin insan zihninde ve bedeninde uzun süreli eğilimler biçiminde bedenleşmiş, kültürel mallar olarak nesneleşmiş ve eğitimle kazanılan özellikler biçiminde kurumsallaşmış hâl olmak üzere üç biçimde kendini gösterebileceğini söylemektedir. Sosyal sermaye ise yükümlükler ve bağlantılardan oluşan sermaye türüdür (1986, s. 43). Başka bir ifadeyle birey ya da grupların kalıcı bir ilişkiler ağına sahip olmalarının sonucunda kullanabilecekleri gerçek ya da potansiyel kaynaklar toplamıdır (Bourdieu & Wacquant, 2016, s. 108). Modern toplumun çalışma dünyasında gelir kaynaklarına erişim, eğitim biçimindeki kültürel sermayeye ve ilişki ağları biçimindeki sosyal sermayeye bağlıdır (Swartz, 2018, s. 109). Toplumsal gruplar tarafından biriktirilen sermayenin farklı biçimler altında var olabilen bir tür toplumsal fizik enerjisine benzeten Bourdieu, bu sermaye biçimlerinin katı eşdeğerlik kurallarına tabi olduğundan ve bu yüzden de birbirlerine dönüşebildiğinden söz etmektedir (1990, s. 122). Sermaye biçimleri arasındaki dönüşümün bütün yönlerde eşit derecede olanaklı olmadığına dikkat çeken Swartz, sosyal ve kültürel sermayenin ekonomik

sermayeye kıyasla birbirleriyle daha yakın ilişki içinde olduğunun, ekonomik sermayenin genel olarak kültürel ve sosyal sermayeye çevrilmesinin, tersinin gerçekleşmesinden daha kolay olduğunun altını çizmektedir (2018, s. 118).

Bourdieu'ye (1986) göre ekonomik sermaye diğer tüm sermaye biçimlerinin temelinde yatmaktadır, diğer bir ifadeyle diğer sermaye türleri ekonomik sermayenin dönüşmüş ve gizlenmiş biçimleridir. Bununla birlikte diğer sermaye türleri, kökenlerinde ekonomik sermaye var diye hiçbir şekilde o kavrama indirgenemezler. Çünkü onlar bu durumu gizledikleri ölçüde en özgül etkilerini yaratabilmektedirler. Ekonomik sermayenin toplumsal sermayeye dönüşmesi özgül bir emeği gerektirmektedir. Zamanın cömertçe harcanması, ilgi, alaka ve dikkat gösterilmesi, özel durumlara uygun hediyelerin verilmesi gibi jestler sayesinde toplumsal ilişkilerin kurulması ve korunması mümkün olmaktadır. İlk bakışta ekonomik açıdan boşa sarf edilmiş gibi görünen bu çabalar, toplumsal ilişkiler mantığı içinde sağlam bir yatırımdır ve uzun vadede maddi ya da manevi fayda olarak geri dönmektedir. Benzer şekilde ekonomik sermayenin kültürel sermayeye dönüşümü, ekonomik sermaye sahibi olunmasının imkânlı kıldığı bir zaman tahsisine gerçekleşmektedir. Örneğin aile içinde kültürel sermaye çocuklara aktarımı sadece o sermayenin birikimi için harcanan zamanla değil, aynı zamanda ebeveynlerden birinin özellikle de annenin çocukların yetiştirilmesi görüntüsü altında kültürel sermayeyi onlara aktarmak için çalışma hayatından çekilmesini de temsil etmektedir. Aile içinde aktarılanın yanı sıra uzun okul döneminde edinilen kültürel sermaye ancak uzun vadede, çalışma hayatına atılmanın kapısını açan mesleki beceriler biçiminde gizlenmiş olan ekonomik sermayeye dönüşebilmektedir. Sermayenin ve toplumsal uzamda işgal edilen konumun yeniden üretimini garantilemek amacıyla geliştirilen stratejilerin temelinde farklı sermaye türlerinin birbirine en az maliyetle dönüşümü ilkesi yatmaktadır. Ancak ekonomik yönün gizlenmesine yardımcı olan her şey aynı zamanda maliyeti artırma eğilimi göstermektedir (s. 252-254). O hâlde iktisat bilimi açısından söylemek gerekirse sermaye biçimlerinin birbirine dönüşme maliyeti, çeşitli görünümünün arkasında gizlenmiş ekonomik sermayenin alternatif maliyetine de işaret etmektedir.

Bourdieu'ye göre alan, sosyal bilimin gerçek nesnesidir; bir araştırma, merkezine alanı almak zorundadır. Bilim bireyi biyolojik birey, aktör ya da özne olarak değil, eyleyici olarak kurmaktadır. Bu eyleyici alanda toplumsal olarak etkin ve hareketli olarak kurulmaktadır, çünkü o, alanda etki yaratmak için gerekli özelliklere sahiptir. Sahip olduğu sermayenin miktar ve yapısına uygun olarak alanda bir konum işgal etmekte ve ya alandaki sermaye dağılımının korunmasına ya da bunun değiştirilmesine yönelme eğilimi sergilemektedir (Bourdieu & Wacquant, 2016, s. 93-94). Alanda sermaye dağılımının korunmasından yana olanlar baskın gruplardır ve onlar alanda geçerli olan ve doğruluğu tartışılmaksızın kabul edilmiş ilkelerin yani *doxa*'nın sessiz savunucuları durumundadırlar. Alana yeni girenler ise yerleşik ilkelere karşı çıkarak yani *doxa*'nın sessizliğini bozarak kendilerine yer açmak isteyenlerdir (Bourdieu, 1993, s. 83). *Doxa*, Bourdieu'nün eserlerinde tartışmasız kabul edilen inançlar setine gönderme yapmaktadır. Onun sayesinde içinde yaşadığımız toplum, kurumlar ve pratikler bize "doğal" görünmektedir. Fenomenolojinin toplumsal dünyanın olduğu gibi, aşık ve karşı çıkılmaksızın kabul edilmesi olarak tarif ettiği doğal tutumu hatırlatmaktadır. Alışkanlıklara, gündelik yaşam pratiklerine ilişkin "normallik" algısı buradan kaynaklanmaktadır (Vakalopoulos, 2022). Üzerinde ortaklaşılın kurallar seti olarak *doxa*, sermaye türlerinin alandaki kullanılış biçimlerini de anlamlı kılmaktadır.

Bourdieu, alan kavramının anlaşılmasını kolaylaştırmak için "oyun" imgesine başvurmuştur. Oyun ve alan arasında benzerlik kurarken, alanın oyundan farklı olarak bilinçli bir yaratımın ürünü olmadığını vurgulamakta ve orada açıkça ifade edilmeyen kuralların ya da düzenliliklerin geçerli olduğundan söz etmektedir. Oyunda (alandaki oyuncular (eyleyiciler) arasında rekabetin ürünü olan kazanılacaklar ve kaybedilecekler, yani bir tür bahisler vardır. Oyuna/alana yatırım yani oyuncuları/eyleyicileri bu oyuna/alana girmeye ikna eden çıkar mekanizması *illusio* ve oyuna/alana ve bahislere ortak inanç *doxa* söz konusudur. Her oyuncu/eyleyici, oyuna/alana girerek *doxa*'yı yani oyuna/alana özgü kuralları peşin olarak kabul etmiş olduğu var sayılır. Ellerindeki kartlara göre çıkarlarını korumak, kozlarını artırmak için mücadele ederler. Alanın yapısını belirleyen şey, oyuncular arasındaki güç ilişkilerinin her andaki durumudur. Bu ilişki, sahip oldukları farklı sermaye türlerinin sonucudur. Oyuncu/eyleyici sahip olduğu sermaye türüne göre oyunda/alanda bir yer tutmakta, az ya da çok risk alan, cesur ya da temkinli bir strateji izlemektedir. Bu strateji zaman içinde sermayesinin miktarı ve bileşimindeki değişikliğe göre değişmektedir. Eyleyicilerin/oyuncuların stratejileri yani çıkara dayanan eylemleri, alandaki/oyundaki, yani alana/oyuna özgü sermayenin dağılımındaki konumlarına ve alanı/oyunu algılayışlarına, diğer bir ifadeyle alanın içinde durdukları noktadan alana bakış açılarına bağlıdır (Bourdieu & Wacquant, 2016, s. 82-84, 87). Bu çalışmada yavaş gazetecilik kurumları, gazetecilik alanına yeni giren oyuncular olarak göz önüne alınacaktır.

Yavaş Yemekten Yavaş Gazeteciliğe

Çevreden kültüre hayatın her alanında küreselleşmeye bir başkaldırı olarak nitelendirilen yavaş hareketinin (Özmen ve diğerleri, 2016) çıkış noktası olarak İtalya’da ulusal lezzetlerin korunmasını önemseyen sol görüşlü aktivistler tarafından 1986 yılında kurulan *Arcigola* grubu gösterilebilir (Parkers & Craig, 2006, s. ix-x, 19). Üç yıl zarfında üye sayısı 500’den 11 bine çıkartan *Arcigola*, İtalya dışından katılımlarla uluslararası bir birlik hâline geldi ve ismini *Arcigola Slow Food* olarak değiştirdi. *Slow food* (yavaş yemek) adının benimsenmesinde *fast food* zinciri *McDonald’s*’ın 1989’da Roma’da *Piazza di Spagna*’da restoran açmasına tepki olarak gelişen makarna yeme protestoları rol oynadı. Bununla birlikte *McDonald’s*’a gösterilen tepki aslında *fast food* zincirinin temsil ettiği ve o sıralarda rüşeym hâlinde olan küreselleşmeye karşı alınan bir tavır olarak kabul edildi. *Slow Food* organizasyonu aynı yılın Kasım ayında Paris’teki *Opéra Comique*’de dünyanın dört bir yanından gelen heyetlerin *Slow Food* Manifestosu’nu imzalamasıyla uluslararası bir harekete dönüştü (Petrini, 2001, s. 8). Arjantin, Avusturya, Brezilya, Fransa, Almanya, Hollanda, Macaristan, İtalya, Japonya, İsveç, İspanya, İsviçre, ABD ve Venezüella’dan gelen delegelerin altına imza attığı manifestoda, yerel yemeklerin tat ve lezzetlerinin yeniden keşfedilmesinin *fast food*’a verilecek ilerici bir yanıt olduğu ilan edildi (2001, s. xxiii–xxiv).

İletişim ve ulaşım teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin toplumsal hayatın akışını hızlandırması sonucunda insanların hayattan zevk alınacak unsurları gözden kaçırdığını savunan yavaş hareketi (Özmen ve diğerleri, 2016, s. 40), özünde hızı verimlilik ve profesyonellikle özdeşleştiren hâkim değerler setine karşı hayatın her alanında yavaş yaşamaya yapılan bir çağrı olarak görülebilir. Yavaş yaşam, mevcut zamansal düzenin insanların günlük yaşamlarına daha fazla zaman ayırabilmesine imkân verecek şekilde değiştirilmesine dönük bilinçli bir girişim olarak tarif edilmektedir. Buradan yavaş yaşamın mevcut yaşam tarzının ağır çekim bir versiyonu olduğu sonucu da çıkarılmamalıdır. Bireylerin toplumdan izole yaşamlarına izin veren paralel bir zaman düzeni değil, daha ziyade bilinçli bir şekilde yürütülen eşzamanlı olmayan pratikler söz konusudur. Yavaş yaşam, zamanı daha farkında bir şekilde kullanma noktasından hareket eder ve farklı zamansal düzenlerin müzakeresini içerir. Herhangi bir şeye zaman ayrılması, zamanı düşünceli ve dikkatli bir şekilde kullanarak ona önem kazandırmaktır. Bu anlamda yavaş yaşamak demek insanların keyif almasını ya da en azından zaman ayrılan her işin amacını göz önünde tutmasını sağlayan, bilinçli ve dikkatli bir şekilde yürütülen faaliyetlerle uğraşmak demektir (Parkers & Craig, 2006, s. 3). Yavaş yaşam felsefesi “denge” sözcüğü ile özetlenebilir. Yavaş yaşam, hızlı olmak anlamlı olduğunda hızlanmak, yavaşlık gerektiğinde yavaşlamak, yani müzisyenlerin *tempo giusto* dediği doğru hızda yaşamaktır (Honoré, 2004, s. 15). Modern yaşama alternatif bir yanıt olarak gelişen yavaş yaşamın daha yavaş zamansal düzen, yerellik, toplumsallık ve ekolojik olmak üzere dört temel ilkesinden söz edilmektedir. Yani yavaş yaşam; günlük faaliyetlerde yavaşlama, doğru yerde doğru hızda hareket ederek yaşamdaki zamansal düzenin dengelenmesi, toplumsal kimliğin sürdürülebilirliği amacıyla yerel potansiyellerin açığa çıkarılması, toplumsal yaşamın kalitesinin ve toplumsal mutluluğun artırılması ile çevresel bozulmanın önlenmesi ve çevre kalitesinin yükseltilmesidir (Sari & Lukito, 2017).

Yavaş Gazetecilik

Yavaş yemek akımının uluslararası hâle gelmesiyle gelişen yavaş yaşam konsepti, yavaş (sakin) şehir, yavaş seyahat- turizm ve yavaş moda gibi çeşitlenmeleri beraberinde getirmiştir. Yavaş yaşamın gazetecilik alanındaki izdüşümü ise yavaş gazetecilik olmuştur. Yavaş gazetecilik kavramı ilk kez Susan Greenberg tarafından, “ortanın sonu” diye adlandırılan bir pazarlama yaklaşımından hareketle ortaya atılmıştır. Buna göre tüketiciler mal ve hizmetleri satın alırken en ucuz fiyat ile makul kaliteyi temsil eden ürünlere yönelmekte, gerçekten lüks ya da özel bir ürün almak isteyenler seve seve daha fazla ödeme yapmakta, bu arada iki uç arasında kalan mal ve hizmet üretimi ise ortadan kalkmaktadır. Bu konsepti enformasyon alanına uygulayan Greenberg, ucuz ve makul kaliteyi temsil eden uca az bir bedel karşılığı televizyon ya da internet üzerinden ulaşılan haberleri, ortaya hızla okuyucu kaybeden ve tirajları düşen geleneksel yazılı basını ve lüks uca da araştırmak için zaman harcanan, uzun yazılar, ayrıntılı haberler ve diğer mecraların görmediği ama önemli olan konularla ilgilenen ve bütün bunları yüksek standartlarda okuyuculara aktaran yavaş gazeteciliği yerleştirmiştir. “Hızlı” haber kültürünün hâkimiyetine son verme kararlılığının gösterilmesi, ödüllendirmeler ve finansal desteklerin sağlanması hâlinde ve ancak o zaman gerçek bir “yavaş gazetecilik” hareketi ortaya çıkacaktır (Greenberg, 2007). Böyle bir gazeteciliğin temeli, içinde yaşadığımız enformasyon ortamında başka şekilde haberdar olamayacağımız, gözden kaçıracağımız gerçeklerden haberdar olmanın yolu, yavaş gazeteciliğin araştırmaya uzun zaman ayıran, enformasyonun nereden ve nasıl elde edildiğini gösteren yüksek standartlı habercilik tarzında yatmaktadır (Greenberg, 2012).

Jennifer Rauch, 2009 yılında kendisinin dışında yavaş yemek hareketinden etkilenen birkaç kişinin daha bir alt kültür olarak yavaş medyadan söz etmeye başladığını fark etmiştir. Yavaş medya hem bir felsefe hem de bir pratik

olarak anlaşılabilir. Bir felsefedir, çünkü yazılı ya da analog “baba yadigârı” medya biçimlerine hak ettikleri değerin verilmesini temsil eden yavaş medya, insanların sürekli artan enformasyona ve sürekli hızlanan iletişime olan arzusunu sorgular. Bir pratiktir, çünkü medya ürünlerinin üretim ve tüketiminde yavaşlama pratiğini benimser ve uygular. Böylelikle ekseriyetle kişinin dijital ağlarda ve cihazlarda harcadığı zamanı geçici ya da kalıcı biçimde düşürerek medya kullanımında daha yavaş dolayimli (hatta dolayimsız) faaliyetlere yönelimi teşvik eder. Yavaş medya akımının öncüllerine göre, medyanın daha dikkatli ve seçici bir şekilde kullanılması, nicelikten çok niteliğin öne çıkarılması, yerel toplulukların güçlendirilmesi, zanaat ürünlerinin teşvik edilmesi, dijital bildirimler için harcanan zamanın azaltılması ve kitap, kartpostal ve film gibi ata yadigârı medya biçimlerinin kıymetinin bilinmesi rehber ilkelerdir (2011, s. 1-2, 5). Bir yıl sonra Almanya’da yayınlanan Yavaş Medya Manifestosu’nda ise dikkatli bir şekilde seçilen içerik unsurlarının üzerinde yoğunlaşan haber hazırlama tarzına çağrı yapılmaktadır. Manifestoda yavaş medyanın 14 özelliği sıralanmaktadır. Buna göre yavaş medya:

- Sürdürülebilirliğe bir katkıdır,
- Tek işe odaklanmayı teşvik eder,
- Mükemmelliği hedefler,
- Kaliteyi somut bir şekilde gözle görünür kılar,
- Üreten-tüketicilerin (*prosumer*) gelişimine hizmet eder,
- İrdeleyici ve diyaloga açıktır,
- Toplumsal medyadır,
- Okur-izler kitesine saygılıdır,
- Ürünleri reklamla değil, tavsiye yoluyla yayılır,
- Kalitesini zamanla kaybetmez,
- Kendine has bir aurası vardır,
- Gerici değil ilericidir,
- Hem içerik üretiminde hem de tüketiminde kalite odaklıdır,
- Kendisine güvenilmesini ister ve güvenilir olmaya çalışır (Köhler ve diğerleri, 2010).

Günümüz dünyasında dijital teknolojinin gazeteciliği hızlanmaya zorlamasına karşın gazeteciliğin yavaşlaması yönündeki söyleme ve bu alandaki kuramsal gelişmeye en önemli katkının Megan Le Masurier’den geldiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Ona göre yavaş gazetecilik haber kalitesinin düştüğü, gazetecilik etiğinin ikinci plana itildiği ve okuyucuların habere verdiği dikkatin azaldığı yüksek hızda ve aşırı ölçüde yapılan gazetecilik üretimi bağlamında etik bir gazetecilik türüdür. Hız ve haber atlatma rekabetine dayanan geleneksel gazeteciliğin yol açtığı sözü edilen sorunlara bilinçli bir etik pratikle çözüm getirme iddiasında olan yavaş gazetecilik, faaliyetlerinin finansmanı için yeni iş modelleri de denemektedir (2016, s. 439). Geleneksel gazeteciliğin haberi hızla hazırlama ve hiç vakit kaybetmeden neredeyse anında servis etme anlayışından kopmak, diğer bir ifadeyle gazeteciliği ve haberi hızdan ve anilikten ayırtmak gerekmektedir. Çünkü özellikle sosyal medyanın baskısı altında teknolojinin izin verdiği ölçüde hızlı haber verilmesinin temel kaygı hâline geldiği medya ekolojisinde ilk kez 1945 yılında ortaya atılan “kamunun bilme hakkı”nın yerini adeta “kamunun her şeyi bilme hakkı” almıştır. Bunun sonucunda haber mecralarından çok farklı yerlerden gelen haberler ekseriyetle kaotik ve keyfi biçimde akmakta, bağlam ve anlatıdan soyutlanmış olayların temsiline dönüşmektedir (Masurier, 2015, s. 140). Greenberg’in yavaş gazetecilikle ilgili fikirlerini irdeleyen Masurier, ayrıntılı, derinlemesine ve zaman harcayarak yapılan haberciliğin bir yenilik olmadığını, dergi yayıncılığının aslında bu tür haberlere dayandığına dikkat çekmekte, bununla birlikte yavaş gazeteciliği dergi yayıncılığından ayırt eden özelliğinin okuyucuya haberi kuran bilgilerin kaynağı ve onların elde edilme biçimini açıkça göstermesi olduğuna dikkat çekmektedir. Bu özelliğin şeffaflık olarak tanımlanabileceğini düşünen Masurier, yavaş gazeteciliğin, olan biteni nasıl haberleştirdiğini açıklıkla göstermesi gerektiğinin altını çizmektedir. Bunu tüm kaynakları belirterek, neyin gerçek gazetecilik, neyin halkla ilişkiler şirketlerinin basın bültenlerinin aktarılması olduğunda ve enformasyonun nasıl elde edileceğinde net bir tutum sergileyerek, dijital gazetecilik söz konusu ise okuyucuların habere kaynak teşkil eden belgelere, arkaplan araştırmasına ve ilgili diğer haberlere ulaşabilmesi için link vererek yapılmalıdır. Yavaş gazetecilik birlikte aynı masada yemek yeme ahlâkıyla, yani daha ortaklaşmacı ve rekabetçi olmayan bir yaklaşımla yapılmalıdır. O nedenle bu türden gazetecilik böylesi değerlerin hayata geçirilebileceği muhtemelen küçük ölçekli bağımsız ya da alternatif uzamlarda yapılabilir. Yavaş gazeteciliğin kimi uygulamaları işlerliği olan ortak üretim fırsatları sunmakta, yayın periyodunun geniş tutulması da haberlerin hem üretiminden hem de tüketiminden alınan keyfi artırmaktadır (2015, s. 142, 143).

Modernitenin farklı zamansallıklarla karakterize olduğuna işaret eden Craig, zaman yönetimiyle hız ve yavaşlığın farklı ölçülerde gündelik yaşam pratiklerine dağılımının yapılmasının mümkün olduğunu düşünmekte, buradan farklı zamansallıklara karşılık gelen gazetecilik çeşitlerine ihtiyaç olduğunu ileri sürmektedir. Modern yaşamın hızıyla eşzamanlı hızlı gazeteciliğin yanı sıra olaylara daha geniş ve eleştirel açıdan bakabilmeye imkân veren yavaş gazetecilik, ihmal edilen gazetecilik değerlerinin yeniden öne çıkmasını sağlama kapasitesindedir. Günlük yaşamın ve gazetecilik faaliyetinin artan hızı gazetecilerin mesleğin özünü oluşturan eleştirel habercilik yapmalarını giderek daha çok zorlaştırmaktadır. Çünkü bu türde bir habercilik daha fazla zaman ayrılmasını ve dolayısıyla yavaşlamayı gerektirmektedir. Yavaşlama gazetecilerin modern yaşamın karmaşıklığına gerektiği gibi yanıt vermelerine destek olur. Hatta veri gazeteciliğinde olduğu gibi yeni çevrimiçi kaynaklardan yararlanılan durumlarda bile haberciliği kolaylaştırır. Yavaşlık gazetecilerin yazdıkları haberde yer verdikleri kendi varsayımları üzerinde durup düşünmelerine imkân verir. Ayrıca alternatif savları ve değer sistemlerini anlamaları için gerekli zamanı sağlar. Böylelikle kültürel farklılıkların sonuçlarıyla uğraşlarında onlara destek olur (2016).

Yavaş gazeteciliğin, genel gazetecilik değerlerine, geleneksel haber üretim ve tüketim biçimlerine bir geri dönüş olduğu ileri sürülmektedir (Birsen ve diğerleri, 2018). Değerler seti çerçevesinden bakıldığında yavaş gazetecilik 60'lı yılların titiz ve dikkatli gazeteciliğinin tarihsel bir evrimi olarak düşünülse bile aslında onun ötesine geçen bir türü temsil etmektedir. Çünkü o, fikir gazeteciliğinin, okuyucuya en yüksek kalite standartlarını garantilemek için gerekli zamanı harcayan farklı tür ve teknolojik formatlarda yeni bir uygulamasıdır. Yavaş gazetecilik, internetin haber içeriğinin hızla değiştirilmesi gereken mecralarından ziyade enformasyonun yavaş ve zaman sınırı olmadan tüketimine dönük mecralarda gelişim göstermektedir. Google algoritmasının gereği olarak siber uzamda en uzun süre kalan veriler kısa haberler değil, uzun metinler olmaktadır. Buna karşılık ayrıntılı ve derinlemesine enformasyon üretimi için uzun zamana ihtiyaç vardır. Yavaş gazetecilik doğası gereği buna uygundur. O nedenle kaliteli bir şekilde işlenen en son haberleri okumak isteyen genel okuyucu kitlesinin dikkatini çekme potansiyeline sahip olan yavaş gazetecilik, esas olarak derinlemesine enformasyon sağlayan uzmanlık yayınları etrafında toplanan kesimler için cazibe merkezi olmaktadır. Bu yönüyle de günümüzde internette sosyal ağlar üzerinden kontrolsüz şekilde yayılan yanlış ve güvenilir olmayan bilgilere karşı bir mücadele hattı kurmakta olduğu söylenebilir (Pedriza, 2017).

Yavaş gazeteciliğe gazetecilikteki değişimleri sorgulayan Weberyan bir ideal tip olarak da yaklaşılmakta, böylece tutarlı ve net olan yeni pratikler saptama iddiasından uzak durulmaktadır. Bu durum en azından ikili bir avantaj sağlamaktadır: Özcülüğe düşülmenin öne kesilirken, kavramı oluşturan unsurların listesinde tek tek kontrollerinin yapılması meselesi de gereksiz hâle gelmektedir. Gerçekliği betimleme ya da özetleme yerine onu sorgulama işlevini öne çıkaran Weberyan ideal tip yaklaşımı, araştırmacıları yavaş gazetecilikler pratiğindeki farklılıklara ve alt kategorilere odaklanmaya davet etmektedir. Böylelikle, yavaş gazetecilik kavramı, çok yararlı düşünsel bir araç hâline gelebilir. Yani yavaş gazeteciliği kapalı bir tanım içine sıkı sıkıya hapsedmek yerine ona gazetecilik pratiğinin sorgulanmasını amaçlayan bir ideal tip olarak yaklaşmak çok verimli sonuçlar üretebilir. Yavaş gazetecilik çok farklı parametreleri bir araya getiren bir kavram olduğundan bu yaklaşım gazetecilikteki güncel değişikliklerde tüm boyutlarıyla dikkate alınmasına imkân vermekte ve araştırmacıları gazeteciliği, sadece gazete, dergi ve internet sitelerinde yürütülen bir faaliyet olarak kabul eden rutin bakış açısının dışına çıkmaya davet etmektedir. Pratikte yavaş gazeteciliğin çoklu biçimlerinin kullanılması, haberciliğin çok çeşitli yeni biçimlerinin araştırılmasının ve gazetecilik alanının haritasının yeniden çıkarılmasının anahtarını da sunmaktadır (Neveu, 2016).

Yavaş Gazetecilik İş Modeli

Yavaş gazetecilikte uzmanlaşmış haber kuruluşlarının benimsediği iş modeli, büyük medya şirketlerinin dışında faaliyet gösteren medya kuruluşlarınınkinden farklı değildir. İşbirlikleri, sponsorluklar ve abonelikler temel gelir kaynaklarıdır. Bu şekilde büyük medya yapılanmasına ve kaynaklarına sahip olmamakla birlikte, ayakta kalabilmekte, makul kârlar elde edebilmekte ve okuyucularının ilgisini canlı tutabilmektedir (Pedriza, 2017). Diğer bir ifadeyle yavaş gazetecilik kuruluşları esas gelir kaynağı olarak geleneksel reklamcılığa dayanan ana akım medyaya alternatif olan iş modellerini denemektedir. Bu çerçevede basılı ve dijital yavaş gazetecilik kuruluşlarının çoğu okuyucunun dikkatini dağıtan görüntülü, manşet üstüne kuşak ve açılan pencere biçiminde reklamları ya tamamen kaldırdı ya da büyük ölçüde kısıtladı. Bunun yerine bir dizi farklı gelir paketleri devreye sokuldu. Örneğin İspanyol yavaş gazetecilik dergisi *Jot Down* abonelerine gönderdiği kağıt baskı dergilerin sayfa sayısının onda birini sponsorların reklamlarına ayırarak kârını artırmaktadır. ABD'de yayınlanan *Narratively* içerik üretimi ihtiyacı olan şirketlere, kendisine katkı yapan şirketleri yönlendirmelerinin karşılığında komisyon alan bir ajans gibi işlev görerek gelir elde etmektedir. *Delayed Gratification*, *De Correspondent* ve *The Big*

Roundtable gibi yavaş gazetecilik kuruluşları çeşitli abonelik biçimleri, dijital ürün başı küçük ödemeler, bağış, sosyal yardım ve kitle fonlaması ile gelir elde etmektedir. Editoryal misyonlarına sadık kalmak için bu şekilde yaratıcı ve yenilikçi finansman modellerini geliştiren yavaş gazetecilik kuruluşları, gazeteciliğin ve medyanın ticarileşmesinin yol açtığı olumsuzluklardan uzak durabilmektedirler (Dowling, 2016). İtalya’da yavaş gazetecilik örneği olarak üç ayda bir çıkan *L’Ora del Pellic* dergisi de okur desteğine dayanarak faaliyetini sürdürmektedir. Bölgesel bir yayın organı olan *L’Ora del Pellic*’in finansman modeli, okurlarının dergiyi satın almasına dayanmaktadır. Geleneksel reklam biçimlerinin yer olmadığı dergide bölgedeki şirket ve işletmelerin hikâyelerine Carosello (atlıkarınca) adlı bir bölümde yer verilmektedir (Duman, 2020).

İletişime ekonomi-politik açıdan yaklaşıldığında medyanın mülkiyet yapısının medya metinlerine yansımalarının izleri sürülebilir. Günümüzde medya kuruluşlarının bir yandan sahiplerine kâr sağlarken, diğer yandan da halkın gerçekleri bilme hakkına hizmet ettiği kabul edilmektedir. Ticari amaç ve kamusal sorumluluk arasındaki çatışma hâlinin yarattığı gerilim gazetecileri etik açıdan zorlamaktadır (Güngör, 2013, s. 137). O nedenle yavaş gazeteciliğin gazetecilik alanında kalıcı olabilmesi, editoryal bağımsızlığı garantileyen, yani gazetecilerin mesleklerini hiçbir baskıya maruz kalmadan icra edebilmesini sağlayan finansman modellerine bağlıdır.

Yavaş Gazetecilik Okuru

Okuyucu açısından yavaş gazeteciliğin ne anlam ifade ettiği de önemlidir. Bu konu, yavaş gazetecilik çalışmalarının zayıf yönlerinden biri olarak görünmektedir. Bununla birlikte bir fikir vermesi açısından iki çalışmadan söz edilebilir. Yavaş gazeteciliğe okur ilgisini yakın zamanda Meksika, Kolombiya ve Arjantin’de beş vaka incelemesi üzerinden araştıran bir çalışma, 18-65 yaş aralığındaki katılımcıların yüzde 75’inin haberleri her türlü dijital mecradan aldıklarına, bunların içinde yüzde 84’lük kitlenin bu amaçla sosyal medyaya başvurduğuna, yüzde 17’lik bir kesimin ise yavaş gazetecilikten henüz haberdar olmadığına işaret etmektedir. Bununla birlikte 1500 katılımcıyla yapılan anket çalışmasına göre, yavaş gazetecilikle ilgili bir tarif yapılması ve örneklendirilmesi hâlinde yüzde 40’lık bir kesim yavaş basından bir kez haber okuduğunu hatırlamaktadır. Yavaş gazetecilik ürünlerinin özellikle gençler tarafından okunma nedenleri içinde ilk sırada kalite (yüzde 62), ikinci sırada belli bir konunun araştırılması (yüzde 46) yer almaktadır (Peñañiel-Saiz ve diğerleri, 2022). Hollanda’da gelecek kuşakların yavaş gazeteciliğe ne kadar ilgi göstereceğini anlamak amacıyla 15-39 yaş aralığında 2642 katılımcıyla yapılan bir araştırma ise büyük çoğunlukla her an, her yerde ve bedava habere ulaşılmasının istendiğini göstermektedir. Bununla birlikte gençlerin önemli bir bölümü de gazeteciliğin daha araştırmacı, kapsayıcı, işbirlikçi ve yapıcı olmasını istemektedir. Dolayısıyla bu koşulları karşılaması hâlinde gençler arasında yavaş gazeteciliğin ilgi görmesinin zeminin olduğu sonucuna varılmaktadır (Drok & Hermans, 2016).

Türkiye’de yavaş gazeteciliğe okur ilgisinin çevre ve iklim değişikliği bağlamında oluştuğu söylenebilir. Bu alanda yavaş gazetecilik örneği olarak *İklim Gazetesi* göze çarpmaktadır. 1 Mart 2021 tarihinde Merve Kara Kaşka tarafından kurulan gazete, iklim krizi ve sürdürülebilirlik eksenindeki yayın çizgisini www.iklimgazetesi.com sitesi üzerinden sürdürmektedir.

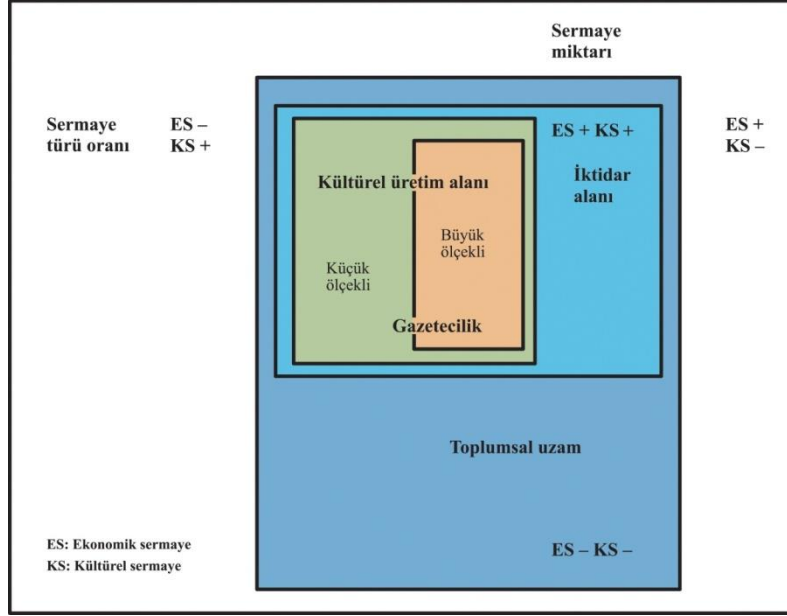
Gazetecilik Alanı Ve Yavaş Gazetecilik

Antik Yunan’dan beri demokrasi tartışmaları esas itibarıyla karar alma süreçleriyle ilgilidir. Yurttaşların doğru kararlar verebilmesi ancak doğru ve sağlıklı enformasyona erişimle mümkündür. O nedenle gazeteciler, demokratik bir toplum söz konusu olduğunda, halkın gerçekleri bilme hakkını kullanmasına hizmet eden toplumsal aktörlerdir. Diğer bir ifadeyle, basın, kamusal söylem aracılığıyla vatandaşların anayasal olarak korunan haklarını kullanabilmelerinin zeminini hazırlamakta ve böylelikle onların bilgi sahibi olarak kişisel ve siyasal kararlar almalarına hizmet etmektedir (Mutlu, 2016, s. 251). Evrensel olarak profesyonel gazetecilik faaliyeti, objektiflik, tarafsızlık, doğruluk, etik ilkelere uygun davranma ve kamu yararına hizmet kavramlarıyla temsil edilmektedir. Gazete ve gazeteciler, bu en temel kodlara uygun mesleki faaliyet yürüttükleri ölçüde toplumda saygınlık ve meşruluk kazanmaktadırlar (Cangöz, 2016, s. 18). Bununla birlikte gazetecilerin de belli bir konuya ilişkin kendilerine özgü fikirleri, duyguları ve tutumları vardır. Gazetecilik rutininin getirdiği zaman baskısı, gazete sahibinin çıkarları ve enformasyona erişim kanallarının sınırlı olması gibi nedenlerden dolayı gazeteciler her zaman mesleğin temel kodlarına göre habercilik yapamazlar (Almagor, 2001, s. 71). Bu anlamda yavaş gazetecilik, gazetecilerin mesleki anlamda kendilerini iyi hissedebileceği bir alan açmaktadır.

Gazeteciler ve gazetecilik alanı toplumsal dünya içinde önemli bir yer tutmaktadır. Bourdieu, alanın (gazetecilik) ve eyleyicilerin (gazeteciler) bu durumu “*enformasyonun büyük ölçekli üretim ve yayılımını sağlayan aygıtlar üzerindeki olgusal bir tekelin ellerinde bulundurmakta olmalarına ve bu araçlar eliyle, sıradan yurttaşlara,*

ama aynı zamanda da kültürün öteki üreticilerine, bilim adamlarına, sanatçılara, yazarlara, kimi zaman 'kamu alanı' diye adlandırılan şeye, kolayca ulaşabilmelerine" borçlu olduklarını söylemektedir. Sahip olunan bu güç, özellikle ekonomik alanın baskısı altında olmasına rağmen gazetecilik alanına kültürel üretim alanında az rastlanan bir egemenlik bahşetmektedir (1997, s. 52). Toplumsal uzam içinde gazeteciliğinin iktidar alanına ve kültürel alana göre konumu, toplam sermaye ve sermaye oranı göz önünde tutularak şu şekilde gösterilebilir:

Şekil 1. Gazeteciliğin Yapısal Yeri (Kaynak: Benson, 1999, s. 466)

Şekilde soldan sağa gidildikçe ekonomik sermayenin (ES), kültürel sermayeye (KS) oranı artarken aşağıdan yukarı doğru çıkıldıkça ekonomik ve kültürel sermayenin toplam miktarı artmaktadır. Gazetecilik alanı, tüm toplumsal sınıfları kapsayan alanın (toplumsal uzam) hâkim kutbunu oluşturan iktidar alanının bir parçasını oluşturan kültürel üretim alanının parçasıdır. Gazetecilik alanı aynı zamanda büyük ölçekli üretim alanı içinde yer almakta ve ekonomik ve siyasi iktidara bağımlı olan kutba daha yakın durmaktadır. Gazetecilik alanı diğer alanlara girip araştırma ve bulduklarını kamusal planda paylaşma yetkisine meşru olduğundan günümüz toplumlarında iktidar ilişkilerini aktif biçimde etkileyebilmektedir. Bu etkileme gücü aynı zamanda onun ekonomik ve siyasal iktidar alanlarının güçlü biçimde hâkimiyeti altında olmasını da beraberinde getirmektedir. İktidar alanı içinde diğer alanların yerini kavramak için Şekil 1'in üç boyutlu biçimde tahayyül edilmesi gerekmektedir. Bürokrasi, siyaset, ekonomi ve meslek alanları kültürel üretim alanının üzerinde, ancak ekonomik sermayenin kültürel sermayeye oranı arttığı ölçüde iktidar alanının sağ tarafına doğru giderek daha çok yaklaşmaktadır. Buradan örneğin bürokrasi ya da üniversite içinde türdeş (*homolog*) bir pozisyonun aynı sermaye oranına ve sermaye miktarına sahip olduğu sonucu çıkmaktadır. O nedenle alan yaklaşımı, bir gazetenin bir okuyucusunun akademi, bürokrasi, siyaset ve ekonomi alanlarında türdeş konumlar işgal etme eğiliminde olduğuna işaret etmektedir. Herhangi bir alanda belirli bir konumu işgal eden bir eyleyicinin yetenekleri, kapasitesi ve niteliği onun alanın etkilerinden bağımsız olmasından ya da o etkilere boyun etmesinden dolayı değil, daha ziyade bir dizi alan içinden geçen yaşam eğrisinin özelliğinden dolayıdır (Benson, 1999, s. 466-467).

Yukarıda anlatılanlara dayanarak, yavaş gazetecilik kuruluşlarının, gazetecilik alanına yeni giren oyuncular/eyleyiciler olarak alanda kendilerine yer açtıkları ve hâkim *doxa*'ya bir meydan okumayı temsil ettikleri, bunun sonucu olarak da yavaş gazeteciliğin gazetecilik alanı içinde bir alt alan olarak kurulduğu ileri sürülebilir. Çünkü yavaş gazetecilik; geleneksel gazeteciliğin günümüzde büründüğü biçim olan hızlı gazeteciliğin beraberinde getirdiği yüzeysel, derinlikli olmayan, düşük kaliteli, toplumsal açıdan kritik önem taşıyan sorunları haberleştirmeye ne niyeti ne de zamanı olan, rakiplerine haber atlatma telaşı içinde eleştirel duruşu yitirmiş tarzının karşısına, haberciliği aceleye getirmeyen, derinlikli, kapsamlı, yüksek kaliteli, eleştirel, şeffaf ve hesap vermeye hazır bir tarzı yerleştirmeye çalışmaktadır. Bu tutum ise özünde *doxa*'yı kısmen de olsa değiştirme girişimine işaret etmektedir.

Gazetecilik alanının toplumsal uzam içindeki yerinin grafik gösterimini içeren Şekil-1'de soldan sağa gidildikçe ekonomik sermayenin, kültürel sermayeye oranının ve aşağıdan yukarı doğru çıkıldıkça da ekonomik ve kültürel sermayenin toplam miktarının arttığı göz önüne alındığında; yavaş gazeteciliğin, gazetecilik alanı içinde hem toplam sermaye hem de ekonomik sermayenin kültürel sermayeye oranı açısından aşağıda ve solda bir konum işgal ettiği söylenebilir. Çünkü yavaş gazetecilik kuruluşlarının finansman modellerinin gereği olarak ekonomik sermayeleri kısıtlıdır. Buna karşılık bu tür bir gazetecilik konusunda uzmanlaşmış gazetecilere ihtiyaç duyar, diğer bir ifadeyle hızlı gazeteciliğe göre daha fazla kültürel sermayeye sahip olmayı gerektirir. Dolayısıyla yavaş gazetecilik alt alanı toplam sermaye açısından aşağıya, sermaye oranı açısından ise sola kaymış olarak tasavvur edilebilir. Buna bağlı olarak da ekonomik ve siyasal iktidardan bağımsızlık derecesi yüksektir. Bu yönüyle halkın gerçekleri bilme hakkını kullanmasında büyük sermayenin kontrolündeki yayın kuruluşlarına göre çok daha büyük rol oynayabilir. Şekil-1'deki grafik gösterimde sermaye oranı ve toplam sermaye miktarı açısından gazetecilik alanı içinde sol ve aşağıda konumlanan yavaş gazetecilik alt alanına, toplumsal uzamda türdeş bir okuyucu kitlesi tekabül edecektir. Diğer bir ifadeyle yavaş gazetecilik, kültürel sermayesi yüksek, buna karşılık ekonomik sermayesi mütevazı düzeyde olan toplum kesimlerinin ilgisini çekme potansiyeline sahiptir.

Yavaş gazetecilik, kimi yönleriyle dergi gazeteciliğine benzerdir. Özellikle kapak konusunu bir dosya biçiminde içerideki sayfalarda geniş ve ayrıntılı bir şekilde işleyen, en az haftalık periyotlarda yayınlanan dergiler, haberin işleniş biçim ve uzunluğu ile yavaş gazetecilikle benzerlik arz etmektedir. Ayrıca okuyucusundan hızlı gazetecilik ürünlerine ayırdığından daha fazla zaman talep etmesiyle de benzerdir. Bununla birlikte haberin kaynaklarında şeffaflık ve hesap verilebilirlik açısından ondan ayrılmaktadır. Aslında haber kaynakları konusunda şeffaflık, gazetecilik alanındaki hâkim *doxa*'ya bir karşı çıkışı temsil etmektedir. Geleneksel gazetecilikte haber kaynaklarının gizliliği titizlikle uygulanması gereken kurallar arasındadır. Kamu yararı olmadığı sürece gazeteciler haber kaynaklarını açıklamaya zorlanamaz.

Yavaş gazetecilik, uzun biçim, anlatı ve röportaj gazeteciliği ile yine haber konusunun işleniş açısından benzerlik gösterse de yukarıda ifade edilen şeffaflık ve hesap verilebilirlik açısından farklılaşmaktadır. Söz konusu biçimler, geçmişten beri geleneksel gazetecilikle bütünleşmiş şekilde icra olunmalarıyla da yavaş gazetecilikten ayrılmaktadırlar.

O hâlde yavaş gazetecilik hem kendine yukarıda işaret edildiği gibi kimi özellikleri açısından yakınsayan hem de geleneksel günlük gazeteler gibi ondan ıraksayan gazetecilik tarzları arasında bir alt alan açmaktadır. Her alan gibi gazetecilik alanı da aktörler ve kurumların mevcut sermaye dağılımlarını korumaya veya değiştirmeye çalıştıkları bir mücadele sahasıdır. Dolayısıyla gazetecilik alanındaki bu yeni oyuncunun alandaki hâkim pratiklerden farklı olan kendine özgü tarzıyla kimliğini koruması ve kendini alana dayatması süreci izlenmeye değerdir. Gazeteciliğin kamusal çıkarı öne çıkararak bir meslek olması gerektiği hatırlandığında yavaş gazetecilik alt alanının güçlenip istikrar kazanmasının alanın genelinde olumlu sonuçlar üreteceğini ileri sürmek yanlış olmayacaktır.

SONUÇ

Bu çalışmada yavaş yemek akımıyla başlayan ve küreselleşmenin olumsuz etkilerine karşı koyma biçimi olarak gelişen yavaş yaşam hareketinin gazetecilik alanına izdüşümü olan yavaş gazetecilik, Bourdieu sosyolojisinden ödünç alınan alan, sermaye ve *doxa* kavramları çerçevesinde incelendi. Bu amaçla yavaş gazetecilikle ilgili alanyazına göz atıldıktan sonra kavramsal araçlar setiyle ilgili kuramsal temel verildi. Ardından yavaş yemek hareketinden yavaş yaşama, oradan da yavaş gazeteciliğe tarihsel seyir serimlendi. Yavaş gazeteciliğin çeşitli boyutlarıyla irdelenmesinin ışığında gazetecilik alanında bir alt alan olarak tasavvur edilebilmesinin imkânlı olup olmadığı irdelendi. Buradan yavaş gazeteciliğin, ekonomik ve kültürel sermaye bileşenleri açısından, gazetecilik alanı içinde iktidardan bağımsızlık derecesi yüksek bir konuma karşılık geldiği değerlendirildi. Yavaş gazeteciliğin derinlikli, kapsamlı, yüksek kaliteli, eleştirel, şeffaf ve hesap vermeye açık tarzıyla gazetecilik alanındaki *doxa*'nın istikrarlı hâlini bozduğu ve kendi kurallarının geçerli olduğu bir alt alan olarak düşünülmesinin mümkün olduğu sonucuna varıldı. Bu sonuç, çalışmayı yavaş gazetecilikle ilgili yapılan diğer çalışmalardan farklılaştıran özgünlüğüne işaret etmektedir.

Medya ekosistemine ekonomi-politik yaklaşım çerçevesinden bakıldığında yavaş gazeteciliğin çok önemli bir farklılığı dikkat çekmektedir. Büyük sermayenin kontrolü dışında kalan finansman modeli, yavaş gazeteciliğin kamunun gerçekleri bilme hakkını kullanmasına olan kritik önemdeki katkısının temelini teşkil etmektedir. İletişim ve medya çalışmalarının gözde sorunsalını teşkil eden sermaye-yayın çizgisi ilişkisi bağlamında bakıldığında, yavaş gazeteciliğin, yayın çizgisinin bağımsızlık sigortasına sahip olduğu söylenebilir. Üstelik farklı

finansman modelleri sayesinde yavaş gazetecilik, geleneksel medya mecralarının ilan ve reklam gelirlerine olan bağımlılığının habercilik üzerindeki boğucu baskısından da uzak durabilmektedir.

Yavaş gazetecilik, diğer taraftan, sosyal medyada bağlamından kopuk, arkaplandan yoksun enformasyon bolluğunun bir tür “sansür”e dönüştüğü günümüzde, güvenilir, ayrıntılı ve karar alma süreçleri için aydınlatıcı nitelikteki haberlere erişim imkânını yurttaşlara sağlamaktadır. Bu özellik onu kaçınılmaz olarak demokrasi ile ilişkilendirmektedir. Antik Yunan’dan beri demokrasinin hangi biçim altında olursa olsun esas itibarıyla karar alma süreçleriyle ilgili olduğu göz önüne alındığında yavaş gazeteciliğin demokratik toplum ideali için taşıdığı değer belirgenleşmektedir. Bu çerçevede kültürel sermayesi yüksek, ekonomik sermayesi mütevazı düzeyde olan toplum kesimlerinden okurlarının olması şaşırtıcı olmayacaktır.

Bütün bunları ışığında gazetecilik alanında yeni sayılabilecek bu oyuncunun, yerini sağlamlaştırması ve yaygınlaşması hâlinde, alanın tümünde geleneksel gazetecilik değerlerini ihya etme ya da en azından onların daha da fazla aşınmasını frenleme potansiyeli taşıdığı ileri sürülebilir. Bu nedenle yavaş gazetecilik tarzını benimseyen basın organlarının işleyişlerine açıklık getirecek şekilde özellikle nitel türde araştırmaların yapılması önem arz etmektedir. Yukarıda da işaret edildiği gibi yurtdışında bu tür çalışmalar göze çarpmaktadır. Türkiye’de ise özellikle çevre ve iklim değişikliği konularına odaklanan dijital mecraların bu tarz haberciliği ne ölçüde hayata geçirdikleri, finansman modelleri ve okur kitleleri araştırmaya değer görünmektedir.

KAYNAKLAR

Almagor, R. C. (2001). *Speech, media and ethics*. Palgrave.

Apak, D. (2021). Pandemi döneminde yavaş gazetecilik: The Guardian gazetesi örneği. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 329-349. https://doi.org/10.17932/IAU.IAUSBD.2021.021/iausbd_v13i2002

Ata, F. (2019). Yavaş gazetecilik: yeni medya gazeteciliği hızının kurbanı mı oluyor? *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 6(45), 3834-3839. <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.1603>

Benson, R. (1999). Field theory in comparative context: a new paradigm for media studies. *Theory and Society*, 28 (3), 463-498. <http://dx.doi.org/10.1023/A:1006982529917>

Bilecen, N. S., & Bayraktutan, G. (2018). İnternet çağında gazetecilik için tartışmalı bir kavram: ‘yavaşlık’. *Akdeniz İletişim Dergisi* (29. Özel Sayı), 341-354. <https://doi.org/10.31123/akil.454289>

Birsen, Ö., Oğur, O., & Özmen, Ş. Y. (2018). Alternatif gazetecilik örneği olarak yavaş medyanın geleneksel gazetecilik değerleri üzerinden incelenmesi. *Kurgu*, 26(3), 370-384.

Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. J. Richardson (Ed.). *Handbook of theory and research for the sociology of education* (s. 241-258). Greenwood.

Bourdieu, P. (1990). *The logic of practice*. Stanford University Press.

Bourdieu, P. (1993). *The field of cultural production*. Polity.

Bourdieu, P. (1997). *Televizyon üzerine* (T. Ilgaz, Çev.). Yapı Kredi Yayınları.

Bourdieu, P. (2010). The political field, the social science field, and the journalistic field. R. Benson & E. Reveu (Eds.). *Bourdieu and the journalistic field* (3. baskı, s. 29-47). Polity.

Bourdieu, P., & Wacquant, L. (2016). *Düşünsel bir antropoloji için cevaplar* (8. baskı). İletişim.

Brubaker, R. (1993). Social theory as habitus. C. Calhoun, E. Lipuma, & M. Postone (Eds.). *Bourdieu: critical perspectives* (s. 212-234). Polity.

- Calhoun, C. (2016). Bourdieu Sosyolojisinin Ana Hatları. (G. Çeğin, Çev.). G. Çeğin, G. Emrah, A. Arlı, & Ü. Tatlıcan (Eds.), *Ocak ve zanaat: Pierre* (4. baskı, s. 77-129). İletişim.
- Cangöz, İ. (2016). *Değişen Anlam ve Değerleriyle Gazetecilik*. Detay Yayıncılık.
- Craig, G. (2016). Reclaiming slowness in journalism. *Journalism Practice*, 10(4), 461-475. <https://doi.org/10.1080/17512786.2015.1100521>
- Dowling, D. (2016). The business of slow journalism. *Digital Journalism*, 4(4), 530-546. <https://doi.org/10.1080/21670811.2015.1111769>
- Drok, N., & Hermans, L. (2016). Is there a future for slow journalism? *Journalism Practice*, 10(4), 539-554. <https://doi.org/10.1080/17512786.2015.1102604>
- Duman, K. (2020). Yeni medyada alternatif ekonomik model arayışları ve yavaş gazetecilik: L'ora Del Pellice üzerine vaka çalışması. *Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*, 11(40), 24-42. <https://doi.org/10.5824/ajite.2020.01.002.x>
- Greenberg, S. (2007). Slow journalism. *Prospect* (February), 15-16.
- Greenberg, S. (2012). Slow journalism in the digital fast lane. Richard, L. Keeble, & J. Tulloch (Eds.). *Global literary journalism: exploring the journalistic imagination* (s. 381-393). Peter Lang.
- Göker, E. (2016). Ekonomik indirgemeci mi dediniz? G. Çeğin, E. Göker, A. Arlı, & Ü. Tatlıcan (Eds.), *Ocak ve zanaat* (4. baskı, s. 227-253). İletişim.
- Güngör, N. (2103). *İletişim* (2. baskı). Siyasal Kitabevi.
- Harvey, D. (1992). *The Condition of postmodernity*. Blackwell.
- Honoré, C. (2004). *In Praise of slowness*. Harper-Collins ebooks.
- Karaman, E. D. (2022). Hızdan arındırılmış anlatının estetiği: yavaş gazetecilik. H. Aldemir & M. Ayyıldız (Eds.). *Sosyal bilimlerin ışığında edebiyat, iletişim, sanat, eğitim, islami ilimler ve felsefe yazıları* (s. 132-147). Kilis 7 Aralık Üniversitesi.
- Kaya, A. (2016). Pierre Bourdieu'nün Pratik Kuramının Kilidi: Alan Kavramı. G. Çeğin, G. Emrah, A. Arlı, & Ü. Tatlıcan (Eds.), *Ocak ve zanaat* (4. baskı, s. 397-419). İletişim.
- Köhler, B., David, S., & Blumtritt, J. (2010). *The slow media manifesto*. Retrieved October 4, 2022 from <http://en.slow-media.net/manifesto>
- Masurier, M. L. (2015). What is slow journalism? *Journalism Practice*, 9(2), 138-152. <http://dx.doi.org/10.1080/17512786.2014.916471>
- Masurier, M. L. (2016). Slow journalism. *Journalism Practice*, 10(4), 439-447. <https://doi.org/10.1080/17512786.2016.1139902>
- Mendes, I., & Marinho, S. (2022). Slow journalism: a systematic literature review. *Journalism Practice* 1-33. <https://doi.org/10.1080/17512786.2022.2075783>
- Mutlu, E. (2016). *Globalleşme, Popüler Kültür ve Medya* (2. baskı). Ütopya Yayınevi.

- Neveu, E. (2016). On not going too fast with slow journalism. *Journalism Practice*, 10(4), 448-460. <https://doi.org/10.1080/17512786.2015.1114897>
- Özmen, Ş. Y., Birsen, H., & Birsen, Ö. (2016). "Yavaş hareketi": çevreden kültüre hayatın her alanında küreselleşmeye başkaldırı. *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 1(2), 38-49.
- Parkers, W., & Craig, G. (2006). *Slow living*. Berg.
- Pedriza, S. B. (2017). Slow journalism in the "infoxication" era. *Doxa.Comunicación*, 25(July-December), 129-148.
- Peters, C. (2012). Journalism to go: the changing spaces of news consumption. *Journalism Studies*, 13(5-6), 695-705. <https://doi.org/10.1080/1461670X.2012.662405>
- Petrini, C. (2001). *Slow food* (W. McCuaig, Çev.). Columbia University Press.
- Peñafiel-Saiz, C., Manias-Muñoz, M., & Manias-Muñoz, I. (2022). Profile of digital slow journalism audiences in Argentina, Colombia, and Mexico. *Profesional de la información*, 31 (3). <https://doi.org/10.3145/epi.2022.may.07>
- Rauch, J. (2011). The origin of slow media: early diffusion of a cultural innovation through popular and press discourse, 2002-2010. *Transformations*(20).
- Sari, S. A., & Lukito, Y. N. (2017). Slow living as an alternative response to modern life. *UI Proceedings*, 1.
- Serrano, P. (2012). *Desinformación* (7. baskı). Peninsula.
- Swartz, D. (2018). *Kültür ve iktidar* (E. Gen, Çev., 4. baskı). İletişim.
- Vakalopoulos, K. (2022). Shedding some (more) light in Bourdieu's habitus and doxa: A socio-phenomenological approach. *Journal for the Theory of Social Behaviour*. 1-16. <https://doi.org/10.1111/jtsb.12364>